

VWS OMGEVINGSANALYSE COVID-19

Analyseperiode 12:30 uur d.d. 17 mei – 10:30 uur d.d. 18 mei

5.1.2e Directie Communicatie VWS

Wie is getroffen? (1 ^e ring)	Wie is betrokken? (2 ^e ring)	Wie voelt zich betrokken? (3 ^e ring)
<ul style="list-style-type: none"> Nederlanders overleden aan COVID-19 Coronapatiënten die maandenlang met klachten kampen 	<ul style="list-style-type: none"> Familie, vrienden, omwonenden van getroffen Nederlanders Mensen die tot huidige en nieuwe kwetsbare groepen behoren Sportbranche 	<ul style="list-style-type: none"> Algemeen publiek Politici Burgemeesters en Veiligheidsregio's

Samenvatting

- Media focussen op heropeningen en aanpassingen die gemeenten doen voor de '1,5 metersamenleving'. Zo nemen de vier grote steden maatregelen om de drukte in de binnensteden te controleren, komt het toerisme in Renesse heel langzaam opgang en is Madurodam weer open volgens het 'Nieuwe Normaal van de 1,5-meterattractieparken'. Naast deze branches is er ook aandacht voor de branches die 'snakken naar de heropening' zoals de horeca, strandtenten, bioscopen en sportscholen. D66 en CU vinden dat evenementen die binnen de coronavoorschriften passen, niet langer worden moeten verboden.
- De Veiligheidsregio kijkt daarbij terug op een rustige zondag. Veiligheidsregio Noord-Limburg gaat maatregelen bespreken voor de verwachte drukte van Duitse toeristen tijdens Hemelvaartsdag.
- Haagse bronnen melden aan NOS, AD en De Telegraaf dat het erop lijkt dat de aangekondigde versoepelingen van een aantal strenge coronamaatregelen op 1 juni kunnen doorgaan. "Er zijn op dit moment geen zwaarwegende redenen om af te zien van het beperkt openstellen van de horeca, theaters, bioscopen en musea. Ook voor de heropening van de middelbare scholen is geen belemmering", aldus NOS. Telegraaf kopt: 'Vrij baan voor versoepelingen'.
- AD schrijft obv de Haagse bronnen dat het Kabinet hoogstwaarschijnlijk met een 'remsysteem' komt als het coronavirus weer oplaait. Er wordt gedacht aan het ontwikkelen van een soort 'dashboard' vol data over of en hoe het virus zich verspreidt. Als er een opleving van het virus te zien is, moet het kabinet dan kunnen ingrijpen. Mogelijk zelfs per regio of met adviezen voor bepaalde sectoren of leeftijdscategorieën.
- De Tijdelijke Werkgroep Sociale Impact zegt dat de coronacrisis leidt tot grote sociale problemen in Nederland bij zowel bestaande kwetsbare groepen als bij een nieuwe kwetsbare groep (zpp'ers, flexwerkers en jongeren die klaar zijn met een opleiding). Voor veel dreigen financiële problemen, waardoor ze kwetsbaar zijn voor stress, eenzaamheid, huiselijk geweld en leerachterstanden. Ook kunnen ze dakloos raken. De werkgroep pleit voor vroegtijdige hulp op o.a. het gebied van werk of behoud van uitkering.
- Het Nederlands Huisartsen Genootschap (NHG) spreekt over een 'echt probleem' dat enkele duizenden patiënten, met al dan niet bevestigde COVID-19, in enkele gevallen al twee maanden ziek thuis zijn en kampen met blijvende klachten als vermoeidheid en benauwdheid en een slechte conditie.
- Het bron- en contactonderzoek van de GGD's is te vrijblijvend en voldoet niet aan internationale standaarden. Dat zeggen kritische experts tegen Nieuwsuur. Wim Schellekens (oud-hoofdinspecteur IGJ) en epidemioloog Arnold Bosman pleiten voor een meer dwingend advies aan contacten van een besmet persoon om direct in quarantaine te gaan.
- In FD aandacht voor het 'precaire debat' rondom proefpersonen die zich vrijwillig willen laten blootstellen aan corona om het ontwikkelen van een vaccin te versnellen. Inmiddels hebben 40 Nederlanders zich aangemeld voor Amerikaans onderzoek. De WHO is voorstander van dit soort onderzoek, de National Institutes of Health bekijkt of het uitvoerbaar is. De Nederlandse Centrale Commissie Mensgebonden Onderzoek sluit dit soort blootstellingsstudies niet bij voorbaat uit, mits voldaan wordt aan strenge eisen.
- Het RIVM meldt het laagste aantal gemelde coronadoden in twee maanden. Ondanks deze positievere cijfers waarschuwt viroloog Marion Koopmans (Erasmus MC) dat het virus nog niet weg is. "Mensen moeten daarom niet denken dat het over is [...]" Koopmans roept op om onze aandacht erbij te houden en ons aan de maatregelen te blijven houden. Hans Brug van het RIVM verwacht dat naarmate de maatregelen langer duren het opvolgen juist makkelijk moet worden, omdat we er meer aan gewend raken.
- Vanuit de sportscholen houdt de kritiek over het beleid van minister Van Rijn aan. Volgens branchevereniging NL Actief houden alleen de sportscholen met genoeg (buiten) ruimte en met een meewerkend gemeentebestuur het tot 1 september vol.

Karakterisering berichtgeving

- Opvallend weinig aan VWS gerelateerd coronanieuws in de ochtendkranten vandaag. Trouw opent met "Normaal" is het op school nog lang niet', Volkskrant focust op de presentatie van het tweede steunpakket. De Telegraaf kopt met 'Het is wel even wennen' over de maatregelen in diverse binnensteden.
- Media focussen op heropeningen en aanpassingen die gemeenten doen voor de '1,5 metersamenleving'. Zo nemen de vier grote steden maatregelen, komt het toerisme in Renesse heel langzaam opgang en is Madurodam weer open volgens het 'Nieuwe Normaal van de 1,5-meterattractieparken'.
- Naast de branches die open zijn is er ook aandacht voor de branches die 'snakken naar de heropening' zoals de horeca, strandtenten, bioscopen en sportscholen.
- Hubert Bruls (Voorzitter van het Veiligheidsberaad) en diverse experts geven aan dat Nederlanders zich over het algemeen goed aan de regels houden.
- Op1: Het zat al in de pen, maar bronnen bevestigen per 1 juni kunnen horeca en middelbare scholen weer open. Het actualiteitenprogramma heeft ook aandacht voor de tweede ronde noodsteun.

SISOS (Slachtoffers - Identiteiten – Schade - Oorzaken - Scenario's)*Slachtoffersaantallen*

- Landelijk Coördinatiecentrum Patiënten Spreiding (LCPS) meldt dat het aantal coronapatiënten is gestegen met 3 naar 349. Voorzitter Ernst Kuipers (Landelijk Netwerk Acute Zorg): "Na de snelle afname de afgelopen week, trad de afgelopen 24 uur een stabilisatie op van het aantal IC-patiënten. De komende dagen moeten uitwijzen of de daling verder doorzet."

Identiteiten

- Acht matrozen aan boord van het Amerikaanse vliegdekschip USS Theodore Roosevelt zijn mogelijk voor de 2^e keer besmet geraakt. Er wordt nu onderzocht hoe de matrozen opnieuw besmet zijn geraakt. Het wordt niet uitgesloten dat zij constant ziek zijn geweest, maar tijdens de negatieve tests een geringe hoeveelheid van het virus in hun bloed hebben gehad, waardoor het leek alsof zij genezen waren.

Scenario's

- Zhong Nanshan, de Chinese 'chef' epidemieën, waarschuwt in gesprek met nieuwszender CNN voor een tweede coronagolf in China. Zolang er geen immuniteit en geen vaccin voorhanden is, is een tweede golf besmettingen denkbaar. "De meerderheid van de inwoners van China is nog steeds vatbaar voor corona, vanwege een gebrek aan immuniteit". Ook zegt Zhong dat de lokale autoriteiten in Wuhan, de stad waar het nieuwe coronavirus voor het eerst werd geconstateerd, belangrijke details over de omvang van de eerste uitbraak hebben onderdrukt.

Informatiebehoefte*Welke informatievragen leven er bij getroffen?*

- Op de social media kanalen van minister De Jonge komen vragen binnen van mensen die afvragen waar de GGD haar extra capaciteit vandaan haalt. Tegenstrijdige berichten komen er binnen over het testen, enerzijds willen mensen getest worden, anderzijds geven mensen aan dat de testen te laat komen.
- Op de corporate kanalen van VWS vragen mensen zich af met hoeveel mensen je in de auto mag zitten, hoeveel mensen je thuis mag ontvangen en welke mogelijkheden er zijn om te sporten en of kinderen in het OV ook een mondkapje moeten dragen. Zorgen zijn er over de tekorten aan geneesmiddelen in apotheken en of een vaccin verplicht wordt of niet. Mensen zijn kritisch op het handelen van de overheid, zo wil men meer transparantie. Tevens zijn er zorgen over het 'instorten' van de economie.
- Op de social media kanalen van minister Van Rijn vinden mensen dat er meer getest moet worden, ook zijn er zorgen over het tekort aan mondkapjes en rijst de vraag welke er in het OV moeten worden gedragen.
- Volgens De Telegraaf ontstaat er een 'wirwar' aan mondkapjes in het OV nu medewerkers een professioneel geproduceerd niet-medisch mondkapje moeten dragen, terwijl reizigers zelf een mondmasker mogen maken. De Telegraaf: 'De extra eis voor personeel maakt het er niet overzichtelijker op. Mensen hadden al moeite met de vraag welke mondkapjes voor welke situatie nuttig of nodig zijn, ook omdat het kabinet daarover verschillende standpunten innam. Daar komt dus nu voor ov-personeel een nieuwe eis bij.'

Hoe wordt het incident omschreven (welke facts en figures worden benoemd)?

- De Tijdelijke Werkgroep Sociale Impact (bestaande uit onder anderen de burgemeesters Halsema (Amsterdam) en Depla (Breda), directeur Kim Putters van het SCP en Micha de Winter, emeritus-hoogleraar

pedagogiek) zegt dat de coronacrisis leidt tot grote sociale problemen in Nederland. Voor menigeen dreigen financiële problemen, waardoor ze te maken kunnen krijgen met stress, eenzaamheid, huiselijk geweld en leerachterstanden. Ook kunnen ze dakloos raken. Volgens de werkgroep worden groepen die het al moeilijk hadden door het virus hard geraakt en ontstaan er ook nieuwe kwetsbare groepen, zoals zzp'ers, flexwerkers en jongeren die klaar zijn met hun opleiding of studie.

- AD schrijft dat het Kabinet hoogstwaarschijnlijk met een 'remsysteem' komt als het coronavirus weer opslaat. Er wordt gedacht aan het ontwikkelen van een soort 'dashboard' vol data over of en hoe het virus zich verspreidt. De data zou bestaan uit het aantal opnames in ziekenhuizen en IC's, de gegevens van bron- en contactonderzoek door de GGD's na besmettingen en de ontwikkeling van de R0. Als er een opleving van het virus te zien is, moet het kabinet dan kunnen ingrijpen. Mogelijk zelfs per regio of met adviezen voor bepaalde sectoren of leeftijdscategorieën.
- Telegraaf meldt dat volgens Haagse bronnen de voorgenomen versoepelingen van de coronamaatregelen die gepland staan voor 1 juni door kunnen gaan. Zo zou er geen aanleiding zijn om de horeca niet beperkt te openen en starten middelbare scholen naar verwachting weer op.
- Ruim veertig Nederlanders hebben zich aangemeld om zich vrijwillig te laten besmetten met het coronavirus. Met duizenden anderen willen ze op die manier de ontwikkeling van een vaccin versnellen. Het is een gevaarlijke en omstreden methode om proefvaccins sneller op de markt te krijgen, aldus media.
- Vanaf maandag 18 mei kunnen mantelzorgers worden getest op het coronavirus. Landelijke vereniging MantelzorgNL geeft op haar site aan dat testen alleen zinvol is als er niet voldoende afstand kan worden gehouden tussen de mantelzorgers en de cliënt.

Sport

- De directie van de Rotterdamse kuip overlegt met het gemeentebestuur over financiële steun. Door het stopzetten van de voetbalwedstrijden dreigt het stadion in de overbruggingsperiode geld tekort te komen. Het gaat nadrukkelijk om een steunverzoek van het stadion en niet van de club.
- Het Jeugdfonds Sport & Cultuur gaat ouders die de contributie van een sportclub niet meer kunnen betalen, doordat zij door de coronacrisis in geldnood zitten, ondersteunen.

Onderzoek

- Onderzoekers in Hongkong hebben hamsters ingezet om te testen hoe effectief mondkapjes zijn in de strijd tegen het coronavirus. Ze stelden vast dat de diertjes veel minder vaak besmet raakten als dergelijke beschermingsmiddelen worden gebruikt. Experts van de Universiteit van Hongkong plaatsten gezonde hamsters naast diertjes die kunstmatig waren besmet met het coronavirus.
- Uit nieuw onderzoek van Belgische wetenschappers blijkt dat de antistoffen van lama's mogelijk bruikbaar zijn tegen Covid-19. Ze zouden zomaar kunnen lijden tot een effectief vaccin tegen het nieuwe coronavirus. Kameelachtigen staan bekend om hun buitengewone taaiheid. De antilichamen van de kameel zijn door de eeuwen heen door natuurlijke selectie verfijnd en gespecialiseerd.

Buitenland

- In verschillende Europese steden (waaronder Londen, Stuttgart, Berlijn, Warschau, Zurich, Bern en Basel) zijn mensen de straat opgegaan in protest tegen de coronamaatregelen. De betogers willen dat de economie weer opstart of dat er meer bewegingsvrijheid komt.
- De Britse regering trekt 131 miljoen pond uit om een vaccinfabriek sneller te laten openen. De faciliteit moet volgens de planning in de zomer van het volgend jaar in bedrijf zijn. De Britse regering bereidt zich daarmee voor op een snelle productie als er eenmaal een vaccin voor het nieuwe coronavirus is.

Wat zien, ruiken, voelen, horen, proeven mensen (zintuigelijke waarnemingen)

- NOS meldt dat enkele duizenden patiënten die, met al dan niet bevestigde COVID-19, thuiszitten weken ziek blijven. Niet in alle gevallen kunnen de klachten als 'mild' worden bestempeld. Sommige mensen zijn al twee maanden ziek en hebben te kampen met blijvende vermoeidheid en een slechte conditie. Het RIVM geeft aan dat het op de agenda staat om te bespreken. Het Nederlands Huisartsen Genootschap (NHG) noemt het 'een echt probleem'. Deze maand verschijnt een leidraad voor nazorg aan deze patiënten waarin ook revalidatietherapie een plek krijgt. Sommige patiënten vertellen dat hun werkgevers en arbodiensten hen onder druk zetten om weer te gaan werken onder verwijzing naar informatie op de RIVM-website.

Waarneembaar gedrag (schadebeperking)

Volgen zij onze gedragsadviezen (handelingsperspectieven) op?

- De Veiligheidsregio kijkt terug op een rustige zondag, ondanks het mooie weer en het feit dat veel mensen eropuit trokken.
- Het opheffen van het vaarverbod in Amsterdamse grachten heeft dit weekend niet tot grote drukte geleid.
- In Roermond en Venlo was het zondag druk, door voornamelijk Duitse toeristen. Voor Veiligheidsregio Limburg Noord geeft de drukte aanleiding om maatregelen voor Hemelvaartsdag te bespreken.
- De Vereniging van Strandexploitanten heeft in een brief aan gemeente gemeld dat de strandpaviljoens in Den Haag woensdag deels weer opengaan. "We houden het gewoon niet meer", zegt voorzitter Triep. Hij wijst erop dat het donderdag Hemelvaartsdag is en er mooi weer op komst is. De strandtenten willen een beperkt aantal ligstoelen verhuren, de toiletten openstellen en een meeneemservice starten voor consumpties. Als de gemeente de openstelling toch verbiedt, moet de politie maar langskomen, zegt Triep.

Betekenisgeving

Welke oproepen worden gedaan?

- D66 en CU vinden dat evenementen die binnen de coronavoorschriften passen, niet langer worden moeten verboden. Voor bijvoorbeeld een drive-inbioscoop kan best een uitzondering worden gemaakt, vinden de partijen. "We vragen het kabinet om te kijken naar wat wél mogelijk is", zegt Tweede Kamerlid Rutger Schonis (D66). Creatieve ideeën voor bijvoorbeeld drive-inbioscopen "moeten we in deze crisis juist aanmoedigen in plaats van verbieden", stelt zijn CU-collega Eppo Bruins. De twee coalitiepartijen wijzen erop dat zulke evenementen in Duitsland en Denemarken wel zijn toegestaan. Ook in Nederland moeten burgemeesters een uitzondering kunnen maken, vinden ze.
- De Tijdelijke Werkgroep Sociale Impact wil voorkomen dat de problemen zich opstapelen bij bestaande en nieuwe kwetsbare groepen. De werkgroep pleit voor maatregelen voor vroegtijdige hulp op het gebied van o.a. werk of behoud van uitkering. De werkgroep wil ook dat kinderen en jongeren uitgenodigd worden om mee te praten over de anderhalvemetersamenleving, en dat alleenstaanden met een beperkt aantal anderen een tijdelijk huishouden kunnen vormen.
- Het bron- en contactonderzoek van de GGD's is te vrijblijvend en voldoet niet aan internationale standaarden. Dat zeggen kritische experts tegen Nieuwsuur. Wim Schellekens (oud-hoofdinspecteur IGJ) pleit voor een meer dwingend advies aan contacten van een besmet persoon om direct in quarantaine te gaan. Wanneer dit advies te vrijblijvend blijft ligt er volgens Schellekens een 2e golf op de loer, met alle gevolgen voor de zorg van dien. Epidemioloog Arnold Bosman sluit zich aan bij een meer directieve manier van advies. Volgens Bosman zijn de leefregels die een contact van een besmet persoon toegestuurd krijgt veel te vrijblijvend en passief. Bosman zegt uit ervaring weten we een melding dat je in contact bent geweest met een besmet persoon veel vragen oproept die niet in een schriftelijke handleiding te vatten is. "Mensen raken in paniek na dit bericht en kunnen irrationele beslissingen nemen." Bosman geeft ook aan dat het plan van de Nederlandse GGD's anders is dan in het buitenland. De GGD geeft aan uit te gaan van eigen verantwoordelijkheid van mensen.
- Gastcolumnist en huisarts Danka Stuijver vraagt zich in de Volkskrant af of er na de coronacrisis tijd komt voor bezinning, omdat dokters en patiënten hebben geleerd dat tijd veel wonden en kwalen heelt. Stuijver is van mening dat het zorgsysteem zichzelf bijna de grond in heeft werkt, 'omdat het kon'. "En wij dokters zeiden niks. Uit vrees voor een klacht of een zaak. [...] Als straks het applaus verstomt, gaan we dan op dezelfde zorg verslindende voet verder? Is het ijdele hoop, een illusie, om te denken dat er een mentaliteitsverandering heeft plaatsgevonden? Bij patiënten maar ook bij zorgprofessionals? Daarvoor moeten we allemaal eens in kalm en schoon water kijken. Op zoek naar een vis of fiets, maar bovenal naar de eigen reflectie in het water."

Welke emoties, waardeoordelen, kwalificaties, kritiek, steun worden gegeven?

- Hubert Bruls (Voorzitter van het Veiligheidsberaad) complimenteerde de samenleving zondag: "Waar het te druk was, hebben gemeenten maatregelen getroffen, waardoor de drukte weer afnam. Ook mijn complimenten aan de samenleving: de meeste mensen houden voldoende afstand en vermijden drukte."
- Huisarts Rob Elens moet van de inspectie stoppen met het behandelen van coronapatiënten met Hydroxychloroquine en doet zijn verhaal in Op1. "Ik weet mag ik moet dan, het werkt, maar ik mag het niet van de instanties" Elens noemt het veilig en pleit voor onderzoek in de eerste lijn.

- Ab Osterhaus vindt het goed dat er wordt gekeken naar nieuwe of het her ontwikkelen van medicijnen maar is sceptisch over de inzet van dokter Elens, ook op ethisch vlak. Hij geeft aan dat grotere onderzoeken uit het buitenland niet aantonen dat het middel werkt en juist mensen door de bijwerkingen zijn overleden. Volgens hem is er meer onderzoek nodig onder een grotere groep mensen om vast te stellen of het werkt.
- In het FD de vraag of het ethisch gezien wel toelaatbaar is om vrijwilligers bloot te stellen aan een ziekte die deze proefpersonen het leven kan kosten? Voorstander is o.a. de WHO die wel een reeks voorwaarden stelt. Ook Congresleden in de VS pleiten voor zogenoemde 'blootstellingsstudies'. Het medisch onderzoeksgeslacht National Institutes of Health (NIH) van de Amerikaanse regering bekijkt of deze studies mogen. In Nederland stelt de Centrale Commissie Mensgebonden Onderzoek (CCMO) een blootstellingsstudie niet bij voorbaat uit, al moet deze aan strenge eisen voldoen. In Nederland reageren deskundigen terughoudend. Viroloog Marion Koopmans (Erasmus MC) zegt dat het echt nog te riskant is.
- In het UMC Utrecht wordt gewerkt met een speciaal team dat gestreste, overbelaste en bezorgde verpleegkundigen en artsen steunt. Volgens initiatiefnemer Marc Rietveld (geestelijk verzorger) is het nu hard nodig, vooral nu de honeymoonfase voorbij is (werken op adrenaline, enorme toewijding en saamhorigheid) en de vermoedheid en de kans op een 2e golf toeneemt. Volgens Rietveld hebben zorgverleners op dit moment last van spanning door het omschakelen naar een oude situatie, die van de niet-coronazorg. Dat levert morele vragen op: 'wie help je als eerste'.

Sport

- Reviel Kanhai (zaakwaarnemer van Forza Sports Group) stelt dat het akkoord tussen de sociale partners over een salariskorting in het profvoetbal leidt tot de nodige discussies in en rondom de kleedkamers. Spelers willen niet overal direct mee instemmen of hebben vragen over de richtlijn en worden soms toch onder druk gezet om te tekenen. Kanhai wijst erop dat nog niets bindend is en dat clubs en spelers samen moeten overleggen. Kanhai denkt dat hervormingen nodig zijn in de voetbalerij en ziet inmiddels hoopvolle bewegingen. Afsluiten stelt Kanhai dat de competitie in Duitsland door kon gaan omdat een sterke competitie voor die clubs belangrijk is. "[...] In Nederland kijken clubs toch meer naar zichzelf, maar ook Ajax en PSV hebben er last van als er straks clubs omvallen. Ze hebben er belang bij dat het niveau hoog blijft. Dus samenwerken is het devies."
- Bestuursvoorzitter Karl-Heinz Rummenigge van Bayern München ziet de start van de Bundesliga als positief signaal voor andere voetbalcompetities in Europa. Rummenigge wil echt niet te vroeg juichen.
- Eric Gudde (directeur betaald voetbal KNVB) kan zich voorstellen dat na augustus de bekerfinale tussen Feyenoord en FC Utrecht toch wordt gespeeld. Het duel zou voornamelijk om de sportieve eer moeten gaan. Gudde denkt dat in Nederland in september mogelijk competities zonder publiek kunnen worden gespeeld. "[...] Maar ik ben ook benieuwd wat de UEFA gaat doen met de blokken van internationale wedstrijden. [...] Ik hoop in elk geval dat we in augustus weer een beetje normaal aan groepstraining kunnen gaan doen, anders kunnen we met Oranje op 4 september moeilijk tegen Polen gaan spelen voor de Nations League."
- Sportscholen komen met alternatieven om sporten mogelijk te maken; zoals buiten sporten op anderhalvemeter afstand. Er is grote onvrede in de branche met o.a. kritiek op minister Van Rijn die ten onrechte de sportscholen dicht wil houden. "We zouden zogenaamd geen zicht hebben op onze clientèle en de bewegingsstromen". Volgens branchevereniging NL Actief ontstaan er nu twee nieuwe problemen; heb je als sportschool de ruimte om buiten sport aan te bieden, en de gemeente werkt met je mee, dan kun je het tot september uitzingen anders heb je een probleem.

Hoe wordt er naar de overheid gekeken?

Trends in vertrouwen in maatregelen

- In Buitenhof geeft Hans Brug van het RIVM aan dat naarmate de maatregelen langer duren het opvolgen niet moeilijker maar juist makkelijker zou moeten worden, omdat we eraan gewend raken. "Het nieuwe normaal moeten we normaal gaan vinden". Volgens de RIVM-baas houden Nederlanders zich doorgaans goed aan de regels. Brug zegt dat de nadruk vaak wordt gelegd op waar het niet goed verloopt, "maar als ik om me heen kijk houden verreweg de meeste mensen zich aan de gedragsregels". Brug benadrukte dat een mogelijke tweede golf in coronabesmettingen afhangt van het gedrag van iedereen om zich aan de basisregels te blijven houden. "We moeten gaan leven met het virus." Als er een vaccin is, zal dat volgens hem de gevolgen van de ziekte kunnen inperken.
- Hoogleraar virologie Marion Koopmans (Erasmus MC) zegt naar aanleiding van de RIVM cijfers (het laagste aantal sterfgevallen sinds twee maanden) dat het virus nog zeker niet weg is. "Maar in het weekend zijn de

cijfers altijd lager. Het virus is zeker nog niet weg. We moeten echt maandag afwachten om een duidelijker beeld te krijgen. De dalende cijfers passen wel in de trend, maar we kunnen zeker op basis van de cijfers van vandaag niet zeggen dat dit een trendbreuk is. Mensen moeten daarom zeker niet denken dat het over is. De piek is wel achter de rug, maar er liggen nog wel veel mensen op de ic. Het virus is zeker niet weg en kan ook nog opvlammen." Volgens Koopmans is het ook afwachten wat de gevolgen zijn als de maatregelen verder versoepeld worden. "Er gaan straks weer meer dingen open en het wordt drukker op straat. Tot nu toe is het goed gegaan. Maar gaan we dan ook allemaal onze aandacht nog erbij houden? Dat wordt wel een spannende periode." Koopmans heeft nog niet gehoord of het openen van de scholen effect heeft gehad. Volgens Koopmans zitten we aan het begin van een nieuwe fase. "Daar moeten we ook eerder denken in termen van maanden, eerder dan weken. We moeten met elkaar bedenken hoe we zo verder gaan als samenleving dat het virus onder controle wordt gehouden maar dat de maatschappij wel weer op gang komt."

- AD stelt de vraag "Hoe werkte de 'lockdown light' tot nu toe?" en laat enkele experts terugblikken op de maatregelen. Hans Heesterbeek (hoogleraar theoretische epidemiologie aan de Universiteit van Utrecht): [Anders dan in andere Europese landen bleven hier veel winkels open, mochten we zo vaak naar buiten als we wilden - en dat zonder formulier] "Dat werkte zo slecht nog niet. Uiteindelijk moet je dit zorgvuldig analyseren, maar als je door je ooghalen naar de pieken en curves van de verschillende landen kijkt, werkt deze 'lockdown light', en lijkt het erop dat de strengere landen meer hebben gedaan dan nodig was." Ook infectieziektedeskundige Samir Bhatt van de Britse universiteit Imperial College zegt dat Nederland de uitbraak relatief snel onder controle kreeg, toen half maart het reproductiegetal onder de 1 zakte. "Jullie hebben best snel de rem erop gegooid. Dat betekent ook dat jullie nu alweer vlot stappen kunnen zetten naar versoepelingen. Denemarken reageerde nog sneller, en kon dus ook eerder uit de restricties."
- Frits Rosendaal (hoogleraar klinische epidemiologie aan de Universiteit van Leiden): "We houden ons tamelijk goed aan alle regels, terwijl velen van ons nog nooit een patiënt hebben gezien. Dat is best bijzonder. Dat zal komen door het vertrouwen dat Nederlanders hebben in de overheid. Ik denk dat landen met minder vertrouwen in instituties en regeringen het lastiger hebben met de bestrijding van het virus. Kijk bijvoorbeeld naar de VS." Want regels zijn nodig, maar het gedrag maakt het verschil, weet Rosendaal. "Ik ben dan ook niet zo pessimistisch over de komende maanden. Als we basisregels rond hygiëne, de 1,5 meter afstand en het thuisblijven bij klachten handhaven, komen we een heel eind. Grote evenementen zijn niet mogelijk, maar verder kan best veel, denk ik." De basisscholen hadden niet dicht hoeven, meent Rosendaal. Dat vond het RIVM trouwens altijd al, vanwege de beperkte rol van kinderen bij de verspreiding. En nu ook in andere landen scholen weer gedeeltelijk opengaan en dit ook zonder grote gevolgen lijkt te kunnen, wordt die theorie alleen maar sterker. Rosendaal: "De scholen dichtdoen was gewoon niet nodig, dat wisten we toen ook. Alleen na druk van de medisch specialisten en bezorgde ouders en docenten gingen ze dicht. Of sportclubs, kappers en fysio's ook open hadden kunnen blijven vanaf het begin? Achteraf zeg ik waarschijnlijk ja, maar ik had het toen wel eng gevonden als dat besloten was. Vergis je niet: we weten nu meer dan toen, over risicogroepen qua leeftijd en andere medische aandoeningen die een rol kunnen spelen."

Opiniepeilingen

- Uit onderzoek van StudeerSnel (uitgevoerd onder 1.300 studenten van hogescholen en universiteiten) blijkt dat de helft stress ervaart door de coronacrisis. 42% voelt zich eenzaam. Een meerderheid van de studenten denkt dat dit invloed heeft op hun studiesucces. Karen van Oudenhoven- Van der Zee (decaan faculteit sociale wetenschappen VU) vreest voor een tweedeling tussen studenten; die bijvoorbeeld met de fiets naar de universiteit kunnen komen of worden gebracht en zelf toegang hebben tot een laptop etc, en die groep die dat allemaal niet kan.